

ДОВІРЯЙ-ПЕРЕВІРЯЙ

Лише справжні факти

2 квітня 2019 року

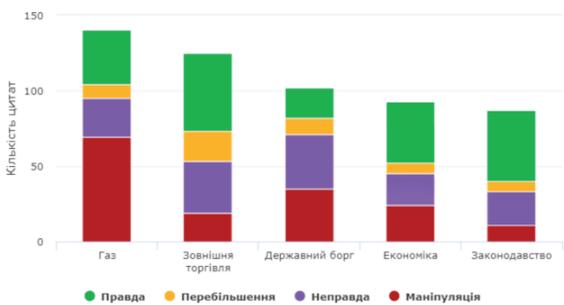
Видається громадською організацією VoxUkraine та її проектом VoxCheck

ПРО ЩО БРЕШУТЬ УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИКИ

2482 твердження політиків і публічних персон – саме стільки проект VoxCheck перевіряв протягом 2018 року.

Під приціл проекту потрапили 52 політики з найрізноманітніших політичних сил і гілок влади. Найчастіше у 2018 році політики говорили про газ, зовнішню торгівлю, державний борг і стан економіки, а також коментували зміст законів або законопроектів.

Топ-5 тем, які політики згадували 2018 року

МІФ № 1. ТАРИФИ НА ГАЗ РЕАЛЬНО ЗНИЗИТИ, ТОМУ ЩО УКРАЇНА МАЄ ДОСТАТНЬО ГАЗУ ВНУТРІШНЬОГО ВИДОБУТКУ І ВІН ДЕШЕВИЙ

Перемога Нафтогазу у Стокгольмі, зарплати топ-менеджерів компанії, ціна на газ для населення – все це охоче коментували політики будь-яких мастей: і провладні, і опозиційні. Міфом №1 виявилася остання тема – наприкінці року чи не кожен політик вважав за необхідне розказати, як можна знизити тарифи на газ. Логіка в усіх була схожою.

МАНІПУЛЯЦІЯ

«Ми добиваємо 20,4 млрд куб. м газу. Все ми з вами вместе с бюджетними організаціями потребаємо 15 млрд куб. м. Себестоимость газу – 2,5 тис. грн»

Вадим Рабінович, лідер партії «Опозиційна платформа – За життя», 04/09/2018

Рабінович сказав це у квітні 2018 року, тому візьмо дані за 2017 рік. У 2017 році українські приватні та державні компанії видобули 20,5 млрд куб. м газу. З них державні компанії (Укргазвидобування, Укрнафта) забезпечили 16,4 млрд куб. м. При цьому газ населенню продавала лише компанія «Укргазвидобування» згідно з покладеними на неї спеціальними обов'язками. Укрнафта у свою чергу, так само як інші приватні компанії, торгувала газом на промисловому ринку – де його ціна привабливіша (не приблизно 8 тис. грн за тис. куб. м, а 12-13 тис. грн за тис. куб. м).

У 2017 році компанія «Укргазвидобування» поставила населенню лише 13,9 млрд куб. м із 15,3 млрд куб. м видобутого газу (решта – технологічні втрати). Тоді як населення спожило 15,8 млрд куб. м. Таким чином, населенню не вистачає газу УГВ, тож решту доводиться купувати за кордоном. Докладніше про міфи на газовому ринку читайте на 2-й сторінці.

МІФ №2. ПОПРИ АСОЦІАЦІЮ З ЄС, ТОВАРООБІГ УКРАЇНИ З ЄС УПАВ

На початку минулого року багато політиків, за якими стежить VoxCheck, критикували ЄС через занижкі квоти на експорт нашої продукції (насправді квоти були достатніми, а те, що деякі виробники вибрали їх повністю вже в січні, означає, що вони й далі могли експортувати за звичайними митними ставками). Трохи згодом політики повернулися до звичної тези про те, що ЄС вимагає від України нереальні умови співпраці. Але разом із цим твердженням з'явилася нова теза – про те, що Асоціація з ЄС не принесла Україні вигоди (це неправда, дивіться дослідження Інституту економічних досліджень та політичних консультацій).

МАНІПУЛЯЦІЯ

«В 2013 году наш оборот с Европейским союзом составлял \$16,5 млрд. А в 2016 году <...> \$13,5 млрд. То есть, после того, как мы три года назад подписали распределенную экономическую часть Ассоциации с ЕС, у нас товарооборот упал»

Олександр Вілкул, народний депутат від «Опозиційного блоку», 31.01.2018

Дані правдиві, а от висновки – хибні. Товарообіг впав не через підписання Асоціації з ЄС, а через економічну кризу в Україні після Революції гідності, війну з Росією та кризу на ринках експорту України у 2014-2015 рр.

З 2013 року сукупний експорт з України скоротився на 35%, тоді як падіння експорту в ЄС становило 20%. Частка ЄС у структурі експорту зросла з 26% до 37%. Тобто насправді падіння торгівлі з ЄС було меншим, ніж із рештою світу.

МІФ № 3. ДЕРЖБОРГ ШАЛЕНО ЗРІС В ОСТАННІ КІЛЬКА РОКІВ

Тема обслуговування державного боргу була гострою протягом всього 2018 року – адже саме впродовж 2018-2019 років Україна здійснює пікові виплати кредиторам. Що ближче до виборів, то частіше топові політики намагалися відхреститися від держборгу: мовляв, поточні виплати стосуються боргів, узятих попередніми урядами. Зокрема, про це говорили Юлія Тимошенко та Володимир Гройсман: перша – про те, що сьогодні Україна віддає борги, взяті не за часів її прем'єрства, тоді як другий – що поточний уряд змушений віддавати чужі борги. Насправді правда посередині, і невдовзі VoxCheck випустить фактчек на цю тему.

МАНІПУЛЯЦІЯ

«У нас державний борг після фінансової кризи 2008-2009 року складав приблизно 30% ВВП, це я здала наступному прем'єр-міністру такий борг. Зараз нас втягнули в боргову яму приблизно на 82% ВВП, тобто ще трохи, і наш державний і прирівняний до державного борг буде дорівнювати ВВП»

Юлія Тимошенко, депутат "Батьківщина", 15.06.2018

На кінець 2009 року держборг дорівнював \$39,8 млрд, або 33% ВВП. Зараз – \$77,05 млрд, або 71% ВВП (дані на 30 квітня 2018, останні доступні дані на момент цитати Тимошенко). Однак на кінець 2013 року борг становив майже таку саму суму, як 2018 року: \$73,2 млрд. Тільки тоді це було 40% ВВП, а не 71%. Тобто в боргову яму нас втягнули не зараз, а ще за часів Януковича. Крім того, відношення боргу до ВВП зросло не лише через нові запозичення, а й через падіння ВВП та девальвацію гривні втретє у 2014-2015 рр., оскільки борг переважно був валютним.

МІФ № 4. ЕКОНОМІКА ЗРОСТАЄ ЧЕРЕЗ ЗРОСТАННЯ ЦІН

Політики часто коментують економіку, не зовсім розуміючись на ній (для економічної просвіти VoxUkraine створила два онлайн-курси, де можна отримати базові знання з економіки та з фактчеку; шукайте «Як писати про економіку без помилок» і «Довіряй-перевіряй»).

НЕПРАВДА

«На жаль, вона (економіка) падає. Нам малюють, що вона зростає, але вона зростає через те, що ціни зростають. Не виробництво зростає, а плата за них»

Анатолій Гриценко, лідер партії «Громадянська позиція», 21.02.2018

В останні три роки (2016, 2017, 2018) українська економіка зростає більш ніж на 2% на рік, і це реальне зростання – тобто вже скориговане на інфляцію.

МІФ № 5. КОНТРАБАНДА В УКРАЇНІ НЕ ВВАЖАЄТЬСЯ КРИМІНАЛЬНИМ ЗЛОЧИНОМ

Політики часто коментують законодавство України, але в цій темі зазвичай немає головного спільного наративу, який просувають політики. Нижче – не найбільш поширене твердження за темою «законодавство» (оскільки таких немає), але досить показове для українського політичного дискурсу.

НЕПРАВДА

«Сьогодні кримінальної відповідальності немає (за контрабанду – прим. ред), фактично штрафи тільки сплачують і вилучається товар»

Олег Ляшко, лідер «Радикальної партії», 26/06/18

Згідно зі ст. 201 ККУ контрабанда карається позбавленням волі на строк від 3 до 7 років. Якщо контрабандою займається група осіб за попередньою змовою або особою, раніше засудженою за контрабанду, або службовою особою з використанням службового становища, це карається позбавленням волі на строк від 5 до 12 років із конфіскацією майна.

Автори: колектив проекту VoxCheck

2 квітня – Міжнародний день перевірки фактів. Слово редактора

Шановний читачу!

Ви тримаєте в руках газету, яка містить тільки перевірені факти та жодних оцінок і суб'єктивних суджень. Сьогодні, 2 квітня, весь світ відзначає Міжнародний день перевірки фактів. У цей момент сотні фактчек-проектів по всьому світу проводять лекції з перевірки даних, розповідають про фактчек на телебаченні, дають інтерв'ю на радіо і, звісно ж, перевіряють своїх політиків.

Fact-checking з англійської перекладається як «перевірка фактів». У 2003 році американський політичний журналіст Брукс Джексон, який працював у відомих виданнях Associated Press, Wall Street Journal та CNN, зрозумів, що втомився від брехні політиків. Він вирішив притягнути їх до відповідальності, перевіряючи їхні висловлювання. Так з'явився перший проект із перевірки фактів політиків – Factcheck.org.

Відтоді з'явилося понад сотню фактчек-проектів по всьому світу. І зокрема проект VoxCheck, започаткований 2016 року громадською організацією VoxUkraine.

Три роки VoxCheck перевіряє українських політиків. Скільки Україна видобуває газу, а скільки споживає? Скільки людей отримують субсидії? Скільки українців народжується, а скільки помирає щороку? Скільки вакцин отримує Україна? Про все це й не тільки політики розповідають із телеекранів і часто не дуже коректно.

З 2016 року ми перевірили понад 3000 тверджень українських політиків, прочитали десятки лекцій із фактчеку та критичного мислення, запустили безкоштовний онлайн-курс із перевірки даних «Довіряй-перевіряй», випустили три кварталних і річний «Рейтинг брехунів і маніпуляторів». Ми також взяли участь у дебатах кандидатів у президенти «Зворотний відлік» на UA:Перший наприкінці березня 2019 року. Під час прямих ефірів у режимі реального часу ми перевіряли висловлювання політиків і оголошували правильні факти.

У наших співвітчизників є запит на правду: у 2016 та 2018 роках понад 600 українців пожертвували VoxCheck майже 1 млн грн. Також нас підтримують західні уряди та державні фонди: National Endowment for Democracy (США), Natur Kultur (Швеція), міжнародний фонд «Відродження» (Україна) та інші.

Візьміть кілька примірників цієї газети та поділіться нею з родичами, друзями та колегами. Факти перемагають!

Олена Шкарпова, медіа-директор ГО VoxUkraine

Редколегія VoxCheck: Ілона Сологуб, Олександр Жолудь, Вероніка Мовчан, Олександра Бетлій, Марія Репко, Дмитро Яблоновський
Аналітики VoxCheck: Олена Шкарпова, Максим Скубенко, Яр Батог, Світлана Сліпченко, Олексій Крименюк, Назар Мошняга
За допомогою Марії Крючок, менеджерки проекту VoxEducation
Верстка: Катерина Ярова

П'ЯТЬ ПРАВИЛ ПЕРЕВІРКИ ФАКТІВ

До міжнародного дня перевірки фактів, VoxCheck підготував 5 ПРОСТИХ ПРАВИЛ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ БУДЬ-ЯКОЇ ІНФОРМАЦІЇ.

3. ХТО АВТОР?

Якщо статтю підписано адмін або неіснуючим ім'ям чи взагалі НЕ підписано, то висока ймовірність, що ви читаете фейк або замовну статтю. Це саме стосується й постів у Facebook. Зайдіть на профіль автора та перевірте, чи цей профіль не є фейком.

1. ПЕРЕВІРТЕ ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ

Якщо перед вами сумнівний матеріал, спробуйте перевірити інформацію у відомих вам ЗМІ. Вони, перш ніж щось публікувати, найімовірніше перевіряють інформацію. Адже це питання їхньої репутації та довіри читачів.

2. ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА ЕМОЦІЙНІ СЛОВА ТА ЛЕКСИКУ

Це правило стосується і заголовку, і тексту новини або посту в соцмережах. Якщо лексика емоційна, викликає обурення або, навпаки, позитив – велика ймовірність, що перед вами фейк. Якщо хтось намагається викликати у вас сильну емоцію, зупиніться на хвилинку, видихніть і подумайте: якщо хтось маніпулює вашими емоціями, навіщо це йому?

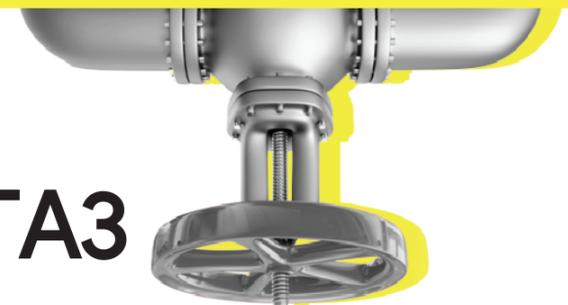
4. ДАТА ПУБЛІКАЦІЇ

Новина про те, що гімн України визнано наймилозвучнішим, – неправда. Про це вперше згадували 2013 року, і автор цього фейку написав цілий блог про те, як запуслав його. А 2015 року знову хтось знайшов і поширив цей матеріал. Перевірити, чи така новина колись уже була, завжди можна в Google.

5. ВІДДІЛЯЙТЕ ФАКТИ ВІД ДУМОК

2 квітня – Міжнародний день перевірки фактів. І це факт. Це свято нам подобається – а ось це – думка, її не перевіриш.

ГАЗОВИЙ ЛІКНЕП ЩО ПОЛІТИКИ КАЖУТЬ ПРО ГАЗ

Чергове підняття тарифів у листопаді 2018 року викликало хвилю обурення серед опозиційно налаштованих політиків: мовляв, влада ледве не знищує націю, примушуючи людей платити надвисокі ціни на газ.

У цьому фактчеку VoxCheck розбирається, які з тез на газову тематику, що їх політики висловлюють найчастіше, є правдивими. Як виявилось, маніпулюють з обох сторін – і влада, і її критики.

СОБІВАРТІСТЬ ГАЗУ

Олег Ляшко, Юлія Тимошенко та інші депутати не раз стверджували, що газ українського видобутку коштує 1,5-2,5 тис. грн за тис. куб. м.

«Де людині взяти 12-13 тис. грн, щоб заплатити за кубометр газу, коли собівартість видобутку українського газу – 1,5-2 тис. грн, коли газу, який видобувається в Україні, цілком достатньо для побутових споживачів»

Олег Ляшко, голова «Радикальної партії», 06/09/2018

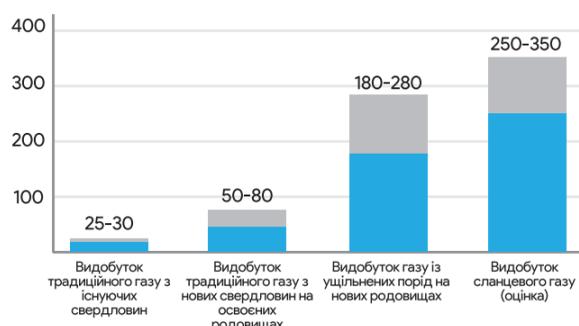
Згідно з фінансовою звітністю Укргазвидобування, сума собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт і послуг) 2017 року становила 33 млрд грн. Сюди входять плата за користування надрами (близько 70% собівартості), амортизація та витрати на персонал. Видобуток газу 2017 року становив 15,25 млрд куб. м.

Виходячи з цих показників, собівартість видобутку газу становила 2 165 грн за тис. куб. м.

До собівартості було б доцільно також додати адміністративні, операційні, фінансові та інші витрати (ст. 31-32 звітності). Тоді умовний показник собівартості видобутку газу становитиме 2348 грн за тис. куб. м. Імовірно, саме на нього посилаються українські політики. До схеми «собівартість+» також слід додати тарифи на розподіл і транспортування (+730 грн), ПДВ (+650 грн) і регульовану маржу постачальників (1,9% Нафтогазу, 2,5% газзбутів, або +220 грн). Тоді ціна для населення становила б приблизно 4000 грн за тис. куб. м.

Але що буде, якщо додати до цих розрахунків витрати на розробку нових свердловин? Собівартість зросте ще більше. У 2014 році «Нафтогаз» звітував про таку виробничу собівартість газу:

СОБІВАРТІСТЬ ВИДОБУТКУ ГАЗУ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ТИПУ СВЕРДЛОВИНИ, ДОЛ./тис. м³

ДОСТАТНІСТЬ ГАЗУ ДЛЯ ПОТРЕБ НАСЕЛЕННЯ

Ще одна улюблена теза політиків звучить приблизно так: «В Україні вистачає газу власного видобутку для забезпечення потреб населення, тому тарифи потрібно знизити».

«Яке відношення має наш газ до того, який ми купуємо з-за кордону. Це газ, який за Конституцією належить усьому народу. Його завжди вистачало на потреби населення»

Юрій Бойко, экс-голова фракції «Опозиційний блок», 13/02/18

У 2016 році населення та теплокомуненерго, що виробляють тепло для населення, спожили 17,6 млрд куб. м, у 2017 – 15,8 млрд куб. м газу. Тоді як видобули в Україні 2016 року 20,1 млрд куб. м газу, 2017-го – 20,5 млрд куб. м. Здавалося б, все сходиться – населенню повністю вистачає газу.

Але насправді держава володіє й може продавати населенню лише газ, видобутий компанією «Укргазвидобування». У 2016 році компанія поставила для населення 13 млрд куб. м, у 2017 – 13,9 млрд куб. м. Це відповідно на 4,6 млрд куб. м і 1,9 млрд куб. м менше, ніж спожили населення та ТКЕ.

ВИДОБУТОК І СПОЖИВАННЯ ГАЗУ НАСЕЛЕННЯМ УКРАЇНИ

Рік	Видобуто в Україні, млрд куб. м	Видобуто УГВ, млрд куб. м	Поставлено населенню, млрд куб. м	Спожито населенням і ТКЕ (для потреб населення), млрд куб. м	Різниця між видобутком власного газу та споживанням населенням, млрд куб. м
2016	20,01	14,6	13	17,6	4,6
2017	20,05	15,3	13,9	15,8	1,9

Таким чином, газу державного українського видобутку не вистачає для потреб населення, тому Україні доводиться імпортувати блакитне паливо.

ЦІНА ГАЗУ

Через відсутність ринку газу для населення та необхідність імпортувати газ уряд України зобов'язався вирівнювати тарифи для населення відповідно до зміни імпортного паритету (ціна на німецькому хабі в попередній період плюс доставка). Це також дасть змогу уникнути спекуляцій із перепродажем газу, посприє збільшенню видобутку вітчизняними компаніями, а також створенню ринку газу для населення.

У травні 2016 року відбулося перше вирівнювання тарифів на газ для населення з імпортним паритетом

відповідно до домовленостей з МВФ – ціна стала 6,879 грн за куб. м. Тоді цей показник відповідав ціні на газ для промисловості. Згодом ціна на хабі зросла й на промисловому ринку газу в Україні також. На кінець 2017 року ціна на німецькому хабі з націнкою за транспортування до українського кордону становила близько 10 000 грн за куб. м, а ціна для промисловості в Україні – приблизно 9000 грн за куб. м. Водночас тариф для населення залишався незмінним із політичних міркувань.

Тариф для населення підняли з листопада 2018 року на 23,5%, і зараз ця ціна все ще нижча, ніж передбачена формулою імпортного паритету (яка вимагала збільшення ціни приблизно на 60%). До речі, у новому положенні про покладання спецобв'язків (ПСО) зникла прив'язка до імпортного паритету. Натомість тепер ціна на газ залежатиме від ціни газу для промисловості, і вона підвищуватиметься ще у два етапи – 1 травня 2019 року і 1 січня 2020 року. Якби ціну газу для населення зрівняли з ціною для промисловості в листопаді 2018-го, то громадяни платили б приблизно 12 000 грн за куб. м, а не 8550 грн за куб. м.

Отже, твердження про те, що «тарифи цілком реально знизити», – дуже неоднозначне, і політики маніпулюють, коли стверджують, що й газу достатньо Україні, і тарифи на газ можна зменшити.

ЧИ ВРЯТУЄ СИТУАЦІЮ ЗБІЛЬШЕННЯ ВИДОБУТКУ?

Якщо більшість політиків або закликає знизити ціну, або підтримує вимогу МВФ, то прем'єр-міністр Володимир Гройсман стоїть особіно. Він не закликає повернути старі тарифи на газ, але водночас обіцяє наростити видобуток газу протягом кількох років, що допоможе Україні стати нетто-експортером газу. У цьому разі, за планами Гройсмана, ціна для населення знизиться.

«Я бачу, що протягом кількох років ми вийдемо на повне забезпечення власним газом України, і це означатиме, що ми розпочнемо системне зниження цін на газ»

Володимир Гройсман, прем'єр-міністр України, 28/02/2018

Імовірно, прем'єр ґрунтує своє твердження на тому, що в такому разі цінним орієнтиром буде експортний паритет (ціна на хабі за кордоном мінус доставка).

Збільшення пропозиції на ринку справді може знизити ціну, але важливим елементом лібералізації ринку газу для населення є усунення монополії та втрата державою статусу регулятора ціни. Таким чином, вихід на самозабезпечення газом не змінить ситуацію, якщо уряд продовжить регулювати ціни.

Автор: Яр Батог

ХЛІБ УСЬОМУ ГОЛОВА

ЧИ МОЖНА ПОРАХУВАТИ КІЛЬКІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ПО СПОЖИВАННЮ ХЛІБА?

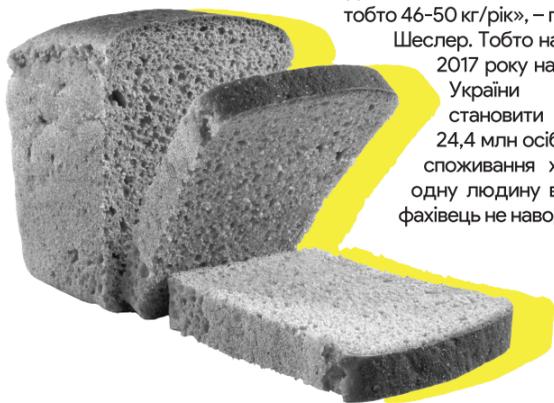
Тезу про те, що більшість українців емігрували за кордон, часто доводиться чути від політиків, експертів, журналістів і блогерів. Мовляв, бідність в Україні сягнула таких масштабів, що населення просто тікає із країни в пошуках кращого життя. Зокрема, фігурує показник «в Україні населення становить 24 млн». Зважаючи на те, що за даними Держстату в Україні проживає 42 млн осіб, це суттєва різниця – 1,75 раза.

Звідки вона береться? Переважно політики та експерти посилаються на розрахунки чисельності населення в Україні за обсягом споживання хліба. Стверджується, що, якщо поділити обсяг виробництва хліба та хлібобулочних виробів на споживання хліба на одну людину за рік, виявиться, що українців минулого року було лише 24 млн.

VoxCheck не раз зустрічав такі твердження політиків.

Першоджерело цих даних – розрахунки Лариси Шеслер, голови «Союзу політэмігрантов и политзаклученных Украины» в Москві.

За її словами, якщо поділити обсяг виробництва хліба минулого року (1,1 млн т) на населення України (42,3 млн), вийде, що кожен українець споживає лише 26,5 кг хліба на рік. «Реальне споживання не може становити 26 кг на людину на рік. Реально українці їдять хліб так само, як в Росії – тобто 46-50 кг/рік», – говорить Шеслер. Тобто насправді 2017 року населення України мало становити 22,4 – 24,4 млн осіб. Дані зі споживання хліба на одну людину в Україні фахівець не наводить.

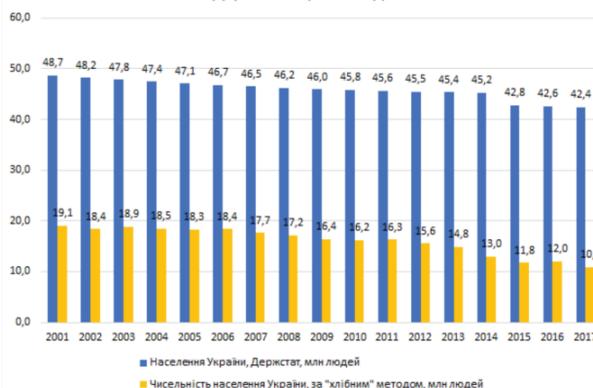
Проте насправді такі дані цілком доступні. На сайті Держстату вони містяться в розділі «Доходи та умови життя домогосподарств». За цими даними, споживання хліба та хлібобулочних виробів у розрахунку на одну людину на місяць минулого року становило 8,4 кг. Або 100,8 кг на людину за рік.

Водночас виробництво хліба та хлібобулочних виробів нетривалого зберігання становило, за даними того ж Держстату, 1,1 млн т (усі дані наведено без урахування Криму та ОРДЛО).

Якщо поділити виробництво хліба на його споживання, виходить, що населення України торік було ще меншим за кількість, яку наводить Шеслер, а саме – 10,9 млн людей. Роком раніше, за цією ж методикою, нас було б 12 млн. А 2011 року, тобто задовго до війни з Росією та анексії Криму, населення України становило б лише 16,3 млн осіб.

Дані щодо виробництва та споживання хліба в Україні можна знайти аж до 2001 року. Якщо застосувати аналогічні розрахунки, то за «хлібним» методом в Україні 2001 року проживало 19,1 млн осіб.

Чисельність населення України за "хлібним" методом та Держстатом, млн людей

Але за 2001 рік є набагато достовірніші дані про чисельність населення. Тоді було проведено останній перепис населення, згідно з яким українців налічувалося у країні 48,5 млн. Тобто чисельність населення за обсягами споживання хліба занижена у 2,5 раза – принаймні на 2001 рік.

До речі, таким чином можна порахувати й чисельність населення Росії. У 2017 році в цій країні було вироблено 6,6 млн т хліба та хлібобулочних виробів. При цьому споживання хліба на одну людину було дуже близьким до українських показників: 97 кг/рік. Виходить, у Росії проживає 68 млн осіб, тоді як за офіційною статистикою їх 146,8 млн. Знову різниця більш ніж удвічі.

Це означає, що або метод розрахунку населення за обсягом споживання хліба є недостовірним, або Держстат (принаймні в Україні) не враховує увесь вироблений хліб (наприклад, показники міні-пекарень або хліб, виготовлений власноруч). З одного боку, Держстат України включає до спожитих продуктів харчування такі, «які були у звітному періоді куплені, отримані з особистого підсобного господарства, від самозаготівель (на полюванні, рибалці, у лісі тощо), а також отримані в подарунок та з інших джерел». З іншого – Держстат не зазначає, чи включає до статистики виробництво міні-пекарень, супермаркетів тощо.

У будь-якому разі справді існує проблема реальної кількості населення в Україні, адже війна та еміграція могли призвести до такого скорочення чисельності жителів нашої країни, яке не було зафіксовано Держстатом. Саме тому перепис населення потрібен. За попередніми даними, перепис заплановано на 2020 рік.

Автор: Олена Шкарпова

ЛІКИ ВІД СМЕРТІ

ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ З ВАКЦИНАМИ В УКРАЇНІ

VoxCheck відібрав основні твердження про вакцинацію, які поширюють українські медіа та політики, і проаналізував, чи вони відповідають дійсності.

«В УКРАЇНІ НЕМАЄ ВАКЦИН ПРОТИ КОРУ»

Станом на 1 лютого 2019 року в Україні було 1 219 587 доз вакцин проти КПК (кір, паротит, краснуха). Потреба, за даними Центру громадського здоров'я, при цьому становить 922 808 на 2019 рік. Держава забезпечує вакцинами лише поліклініки та амбулаторії та не забезпечує приватні заклади. Також вакцин не буде в лікарнях, тобто закладах другого й третього рівня. Повної бази розподілу вакцин за усіма медичними закладами первинної ланки в Україні немає через відсутність обов'язкової електронної звітності медзакладів. Тому часто вакцини доводиться шукати простим обдзвонюванням закладів.

На відміну від комунальних медичних закладів, приватні аптеки та клініки мають забезпечувати себе вакцинами самостійно. При цьому консолідованої інформації про наявність вакцин у них теж немає. У 20-х числах лютого проект VoxCheck спробував знайти вакцину від кору у приватних аптеках і клініках Києва, для чого зв'язався із 12 закладами. Вакцини на той момент ніде не було.

«ВІД ЩЕПЛЕННЯ МОЖНА ПОМЕРТИ АБО ЗАХВОРИТИ НА НЕВИЛІКОВНУ ХВОРОБУ»

Сьогодні, згідно з дослідженням Чеври Маккі та Крістін Боаннон, основними причинами руху противників вакцинації є:

- 1 Релігійні переконання батьків.
- 2 Особисті переконання (наприклад, що набутий природний імунітет краще, ніж вакцинація).
- 3 Побоювання щодо безпечності вакцин, що походять від інформації, отриманої від ЗМІ або знайомих.
- 4 Недостатність інформації щодо вакцин (батьки хочуть знати більше про переваги й ризики вакцин, але не отримують цієї інформації).

В Україні рух антивакцинації розвивається ще й завдяки інтересам деяких гравців ринку. За даними колишнього члена правління «Центр протидії корупції» Олександри Устінової, кампанія проти «неякісних індійських вакцин» почалася 2008

року, коли організація ЮНІСЕФ безплатно поставила в Україну 9 млн доз вакцин проти кору та краснухи. «Фармацевтичні дистриб'ютори, які поставляли іншу, єдину зареєстровану в Україні вакцину, втратили б ексклюзив. Тобто монополію на ринку й сотні мільйонів гривень. <...> Почалась кампанія в медіа, що начебто від «дешевої індійської вакцини» померла дитина. Звільнили головного імунолога та почали розхитувати крісло під міністром», – написала Устінова у своїй колонці на Українській правді.

Олії до вогню підливають новини про те, що діти помирають начебто після вакцинації. У 2015 році Україну збурила смерть хлопчика в Білій Церкві (Київська область) нібито внаслідок щеплення. В 2018 році такі новини також траплялися.

Крім того, часом з'являються фейки у ЗМІ на кшталт «федеральний уряд США публічно підтверджує, що вакцини регулярно нівечать і вбивають дітей по всій Америці» або «в Японії заборонили вакцини проти кору» (це неправда).

Насправді наукові дослідження так і не довели зв'язок між вакцинацією та летальними випадками.

«НЕ МОЖНА ЩЕПЛЯТИСЯ ПІД ЧАС ЕПІДЕМІЇ. ТАКОЖ НЕ МОЖНА ПІД ЧАС ХВОРОБИ»

Міф про щеплення під час епідемії стосується перш за все таких хвороб, як кір і грип. Але насправді епідемія чи контакт із хворими не є протипоказанням для вакцинації. Навпаки, у разі поширення кору МОЗ радить у триденний термін після контакту із хворим зробити щеплення (однак це не стосується дітей до 6 місяців). Причому за повної відсутності щеплень потрібно ввести дві дози з інтервалом не меншим, ніж 1 місяць – саме так забезпечується повний захист від хвороби. Такі самі рекомендації дає Всесвітня організація охорони здоров'я.

Щеплятися від грипу бажано до початку циркуляції вірусу, але це не пізно зробити й під час його активного поширення.

Однак щеплення справді доведеться відкласти в разі гострої інфекційної хвороби, оскільки це додаткове навантаження на імунітет, а організму не потрібно «відволікатися» на боротьбу з іншими подразниками для того, щоб він міг виробити достатню кількість антитіл після введення вакцини. Протипоказаннями є також серйозна алергічна реакція на попередню дозу вакцини, дуже ослаблений імунітет (наприклад, при СНІДі або лікуванні хімотерапією від онкозахворювання) і вагітність.

«ВАКЦИНИ НЕЯКІСНІ»

Існують справжні випадки розповсюдження неякісних вакцин – наприклад, торік вибухнув скандал у Китаї. З'явилася інформація, що великий виробник ліків порушив стандарти під час вироблення щонайменше 250 000 доз вакцини від дифтерії, правця та кашлюку. Хоча не було повідомлень про смерті чи ускладнення через ці конкретні вакцини, це не зменшило обурення та побоювання батьків.

Вакцини для України закуповує Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) у виробників із Франції, США, Індії, Болгарії, Бельгії та Південної Кореї. Найбільші побоювання пацієнтів викликають вакцини з Індії. З цієї країни ми отримуємо вакцини від дифтерії, правця та кашлюку, і деякі батьки скаржаться, що щеплення цією вакциною проходило дуже складно. Однак усі ці вакцини проходять кілька етапів перевірки якості, а Всесвітня організація охорони здоров'я регулярно проводить процедуру перекаліфікації вакцин – це додаткова ретельна перевірка якості вакцин і умов їх виробництва.

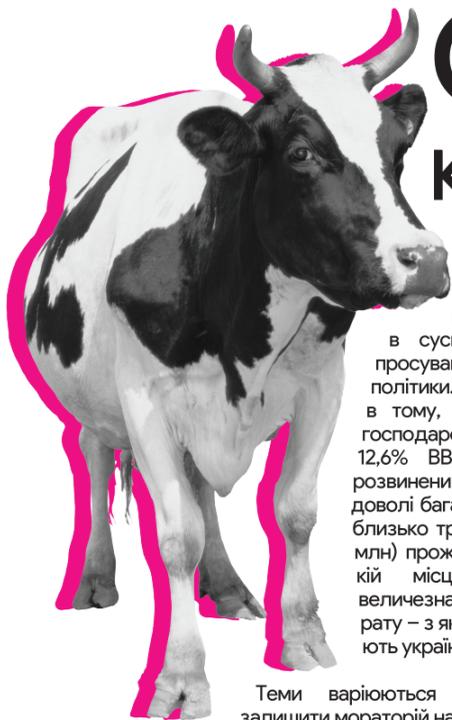
Але інколи вакцини не працюють – є невеликий відсоток людей, які навіть після вакцинації не розвивають стійкий імунітет до відповідної хвороби.

«ЯКЩО ВСІ ІНШІ ВАКЦИНУВАТИМУТЬСЯ, Я МОЖУ НЕ ВАКЦИНУВАТИ СВОЮ ДИТИНУ, БО НАС ЗАХИСТИТЬ КОЛЕКТИВНИЙ ІМУНІТЕТ»

Для колективного імунітету потрібен дуже високий рівень вакцинації. Якщо всі інші вакцинуватимуться, єдина невакцинована дитина справді буде захищена колективним імунітетом. Але якщо такої логіки дотримуватиметься хоча б 3% населення, колективний імунітет не спрацює.

Автори: Назар Мошняга, Яр Батог

СВЯЩЕННА ТВАРИНА КУДИ В УКРАЇНІ ПОДІЛИСЯ КОРОВИ? ФАКТЧЕК

«Україна – сільсько-господарська країна». Цю тезу в суспільстві активно просувають українські політики. Справа не лише в тому, що на сільське господарство припадає 12,6% ВВП (порівняно з розвиненими країнами – це доволі багато). Річ у тім, що близько третини людей (13 млн) проживають у сільській місцевості. А це величезна частка електорату – з яким охоче працюють українські політики.

Теми варіюються від пропозиції залишити мораторій на землю сільсько-господарського призначення до вимоги надати фермерам більші дотації. Але серед серйозних заяв і коментарів трапляються такі, що складно сприймати всерйоз, – про непросту долю українських корів.

ХТО ЗАБОРОНИВ СЕЛЯНАМ ПРОДАВАТИ МОЛОКО?

З 1 липня 2018 року змінилися державні стандарти для молока: тепер замість чотирьох сортів молока їх три. Зі стандартів прибравали другий сорт – який переважно продавали селяни. Політики з цього приводу здійняли галас.

НЕПРАВДА

«Что это за партнёр у нас такой (то есть МВФ), странный, финансовый, который нас сегодня с первого числа (января 2018 – Прим. ред.) заставил не пить свое молоко, убить своих коров. Вы знаете о том, что мы должны по закону теперь не покупать сельское молоко?...»

Вадим Рабінович, 16/01/18 (5:13-5:26)

Схоже, політик сплутав МВФ з ЄС, бо саме Угода про Асоціацію з ЄС містить вимогу про підвищення стандартів якості молока. МВФ тут ні до чого. Тепер молоко ділиться на три сорти – екстра, вищий і перший, другого немає. Таким чином висувуються вищі вимоги до молока як сировини – для споживачів це явне покращення. Це також має поглибити переробку з метою подальшого експорту до ЄС – раніше продукція з молока невідповідної якості не допускалась для споживання людьми в ЄС.

Але селянам і фермерам, звісно, доведеться підвищити якість своєї продукції – а саме, запровадити новіші технології забору молока. Проте селяни, які часто навіть не є ФОПами, справді можуть втратити можливість продавати молоко на заводи. Додамо, що за даними ЄБРР, 60% молока, яке надходить на молокозаводи, вироблено промисловим способом – тобто на молочних фермах, а не домогосподарствами.

МАНІПУЛЯЦІЯ

«Люди масово вирізають худобу, здають на м'ясо, продають, тому що вони не можуть витримати в сьогоднішніх умовах конкуренції з великими фермами. А насправді і уряд сьогодні, підписавши Угоду про асоціацію, прирівняв це молоко, яке виробляють такі господарства, до молока другого сорту»

Юрій Бойко, 11/04/2018 (0:18-0:45)

Нові санітарні стандарти запроваджуються не для того, щоб «люди масово вирізали худобу», а для того, щоб підвищити якість молока, яке виробляє Україна. Виробники, які дотримуватимуться стандартів якості, зможуть без перешкод здавати молоко переробникам. До того ж молоко від селян і раніше переважно було другосортним – тобто Асоціація з ЄС не змінила якість такого молока.

До речі, домогосподарства реалізують свої товари не лише напругу заводом. Селяни часто продають молоко на ринках. Але тут на них теж чекають зміни. З вересня 2020 року необхідно буде проходити лабораторний ветеринарний контроль, який має бути на тому ж ринку. А з 2025 року і м'ясні продукти, отримані в результаті забою не на біїні, можна буде продавати лише на ринках в межах 50 кілометрів від місця забою або в області, де його було здійснено.

МАНІПУЛЯЦІЯ

«Влада сьогодні забороняє купувати із приватних сільських дворів молоко і м'ясо, натомість Україна поставила рекорд за 5 років по імпорту м'ясної продукції.»

Олег Ляшко, 19/04/2018

Як ми вже писали, молоко селяни зможуть і надалі продавати, якщо дотримуватимуться кращих стандартів якості забору молока. А щодо м'яса вимоги не змінюються. Стосовно імпорту м'ясної продукції Ляшко маніпулює даними. У 2017 році Україна імпортувала 130 тис. т такої продукції. Це рекорд за останні чотири роки (а не п'ять, як він каже). Однак це набагато менше, ніж 2013 року (275 тис. т.). До того ж політик «забуває» згадати, що експорт м'ясної продукції майже втричі

перевищує імпорт – тобто країна є нетто-експортером цієї продукції, і там зростання не просто значне, а справді є рекордні обсяги за п'ять років.

СКІЛКИ В УКРАЇНІ ЛИШИЛОСЯ КОРІВ?

Скорочення поголів'я корів справді відбувається, але вже дуже давно. З 1990 року цей показник скоротився з 8,4 до 2 млн. Загальна кількість великої рогатої худоби також знижується – з 24,6 млн 1990 року до 4 млн торік.

На зменшення поголів'я впливає багато факторів. У першу чергу – низька ціна на прийом молока в домогосподарств, що робить утримання корови економічно невигідним. 70% поголів'я корів перебуває у власності населення, часто – у людей похилого віку, яким важко утримувати велику худобу. До того ж і кількість населення в Україні знижується, а середній вік – зростає, що теж не сприяє нарощуванню поголів'я в домогосподарствах.

Ще однією із причин називають зменшення інвестицій у галузь тваринництва через вищу рентабельність товарного зерна та олійних культур. Наприклад 2016 року рентабельність зерна складала 37,8%, ВРХ – 24,8%, свинини – 4,5%.

НЕПРАВДА

«Нормальні українці по півроку м'яса не бачать, не їдять, тому що в них немає ані на м'ясо, ані на масло, ані на інші продукти харчування. Ті, хто ховає статки в офшорах, отакеними ложками ікру чорну й червону жеруть, і вранці, і в обід і ввечері, українці м'яса не бачать, дітей немає чим годувати»

Олег Ляшко, 11/05/2016

На жаль, інформацію про «ікру отакеними ложками» перевірити неможливо.

Щодо споживання м'яса та масла, за даними Держстату, 2017 року українці, що входять до 10% з найнижчими доходами, споживали в середньому 2,7 кг м'яса чи м'ясопродуктів у перерахунок на м'ясо та 0,3 кг масла на особу на місяць. Споживання м'яса та м'ясопродуктів найбільш низькими 10% домогосподарств приблизно вдвічі менше за споживання найбагатшими. Населення України справді сильно диференційоване за доходами, проте голоду у країні нема, і навіть найбідніші мають можливість споживати м'ясо та масло.

Автори: Максим Скубенко, Юлія Жага

ОВЕН (21 березня – 20 квітня)

Квітень обіцяє бути дуже активним. Не критикуйте колег занадто сильно, краще запропонуйте свою допомогу. Довіряйте лише тим фактам, які самі перевірили в офіційних джерелах. Бажано, у трьох різних.

ЛЕВ (23 липня – 23 серпня)

Цього місяця є ризик піддатися на провокації колег. Будьте впевненими в собі та своїх знаннях. Хороша лекція, нова цікава книжка або онлайн-курс – чудова інвестиція в саморозвиток, яка дуже швидко окупиться.

СТРІЛЕЦЬ (23 листопада – 21 грудня)

Прийшли великі зміни, на які ви давно чекали. Зараз найкращий час, щоб нарешті спробувати почати щось нове, якщо ви так давно вагались. Цього місяця все нове для вас буде лише корисним, тож будьте впевненими в успіху!

ТЕЛЕЦЬ (21 квітня – 20 травня)

Не дозволяйте іншим людям впливати на ваш емоційний стан, навіть якщо це близькі друзі або родичі. Емоціями завжди легко маніпулювати. Якщо вже таке трапилось, не кваптеся приймати рішення одразу. Подихайте свіжим повітрям, помедитуйте.

ДІВА (24 серпня – 23 вересня)

Якщо в березні ви багато працювали, то у квітні краще відпочити. Зустріньтеся цього місяця із друзями, яких давно не бачили, заплануйте візит до лікаря, який відкладала так довго, почитайте улюблену книгу.

КОЗЕРІГ (22 грудня – 20 січня)

Ваш внутрішній спокій цього місяця пошириться й на всі зовнішні прояви. Зберігайте його. Не приймайте імпульсивних рішень, краще спитайте поради в колег чи родичів і обдумайте їх разом. Розпочніть вести щоденник.

БЛИЗНЮКИ (21 травня – 21 червня)

Ви постійно працюєте з великими обсягами інформації, будьте особливо обережними цього місяця. Фейки іноді дуже складно відрізнити від справжньої інформації. Це стосується новин не лише про політику, а й про індустрію, де ви працюєте, і про ваших конкурентів.

ТЕРЕЗИ (24 вересня – 23 жовтня)

Натхнення та закоханість супроводжуватимуть вас цілий місяць. Якщо ви вже маєте пару, проведіть час із коханою людиною. Якщо ви самотні, цього місяця ви знайдете свою половинку та закохаетесь! Будьте відкриті до нового досвіду.

ВОДОЛІЙ (21 січня – 20 лютого)

Перепади настрою можуть призвести до проблем зі здоров'ям. Обов'язково приділяйте час собі. Коли ніщо не відволікає, ви краще розумієте, що варто робити та як. Вірте тільки фактам.

РАК (22 червня – 22 липня)

Хто володіє інформацією – володіє світом. Якщо плануєте нові бізнес-проекти, обов'язково зберіть інформацію. Це дасть вам змогу правильно зрозуміти ринок, побудувати процеси в команді та зробити свій проект найкращим.

СКОРПІОН (24 жовтня – 22 листопада)

Варто приділити час домашнім справам. Від генерального прибирання до дрібного ремонту, який ви давно відклали. Також покіпайте про своє здоров'я: вживайте здорову їжу, більше готуйте та харчуйтеся вдома, пийте багато чистої води.

РИБИ (21 лютого – 20 березня)

Завершуйте всі справи в першій половині квітня, бо друга – ідеальна для подорожей (вже буде досить тепло). Купуйте квитки туди, куди давно мріяли, беріть із собою друзів. Гарний настрій і нові враження – невід'ємна частина цього місяця для вас.

Гороскоп придумала без допомоги астрологів Марія Крючок, менеджерка проекту VoxEducation

ХВИЛИНКА МАНІПУЛЯЦІЙ ЩО ГОВОРЯТЬ ПОЛІТИКИ:

Анатолій Гриценко, 19/04/18

«Різнуло серце, коли пішов циркуляр, що всі проповіді, усі молитви, які тільки будуть, завершувати вдячністю Порошенко П.О. особисто»

Вадим Рабінович, 18/09/18

«Они (депутати ВРУ – Прим. ред.) жрут ваши деньги. Миллиард стоят трутни эти»

Петро Порошенко, 31/10/18

«Різниця між кількістю людей, які виїхали та які повернулися, за весь 2017 рік становить трохи більш ніж 200 тисяч. Тому цифри, які лякали, що в нас мільйон, два, три на рік поїхали, – це просто неправда»